

## *CRNOGOROSLAVLJE* (CZARNOGÓROSŁAWIE)

Propozycja określenia specyfiki prawosławia ukształtowanego na ziemiach czarnogórskich w formule *crnogoroslavlja* (czarnogórosławie) bądź *crnogoslavlja*, dziś także przez niektórych nazywanego *petrosavljem* (piotrosławie), należy do polityka, prawnika i publicysty uznawanego w Czarnogórze

za największego ideologa niezależnego państwa i tradycji religijnej Czarnogórców – znanego jednak również jako współpracownik władz faszystowskiego państwa chorwackiego (Nezavisna Država Hrvatska), ustaszowski i niemiecki kolaborant – Sekuli Drljevia (1884–1945). Ów kontrowersyjny polityk istotę odrębności czarnogórskiego prawosławia zdefiniował w latach 40. XX wieku w sposób następujący: [Czarnogórcy] „choć są w większości prawosławnymi chrześcijanami, wyznają religię *Górskiego wieńca*. Dlatego czarnogórskie prawosławie to w rzeczy samej *crnogoroslavlje*. Znacząco oddzieliło się ono od prawosławia w ogóle, w tym serbskiego, które określa się mianem *svetosavlja*... (...). Cała mistyka religijna Cerkwi czarnogórskiej zawiera się w faktach cudotwórstwa i sakralizacji świętych Vasilija Ostrożkiego i Petara Cetinjskiego, a żadnego z nich za takowych nie uznaje Cerkiew serbska (...). Cerkiew czarnogórska przez wieki nie była zależna od jakiegokolwiek innej, nawet od Patriarchatu Konstantynopola (...). Pozostając wiernymi swej religii – *crnogoroslavlju*, są Czarnogórcy wierni samym sobie” (*Balkanski sukobi 1905–1941*, 1944). Opinia Drljevia, zaktualizowana przez środowiska intelektualistów zaangażowanych w politykę nowo powstałego w 2006 roku niezależnego państwa i duchownych związanych z tzw. Czarnogórką Cerkwią Prawosławną (dalej: CCP) (*Crnogorska pravoslavna crkva*), stanie się podstawą działań zmierzających do ukształtowania narodowego – czarnogórskiego – oblicza prawosławia i jednocześnie nakierowanych na rozwiązanie kwestii cerkiewnej autokefalii jako atrybutu niezależności państwowej i narodowej (→ religia – Czarnogóra). W ślad za Drljeviem będą zatem podkreślać, że „religia czarnogórska miała więcej elementów ludowej, patriarchalnej wiary z obecnym w niej kultem *čojstva i junaštva* (→ *čojstvo i junaštvo*) i tym samym idealizowała człowieka (w miejsce Boga), co wynikało z kultywowania przez wierny lud tradycyjnej moralności walki (A. Avdić, *Osobitosti crkve u Crnoj Gori*, 2003). Z drugiej jednak strony – mając na uwadze inne wypowiedzi polityka na łamach czasopism z lat 40. – akcentować będą obecny w jej obrębie pierwiastek racjonalistyczno-pragmatyczny, wynikający z bliskich relacji łączących Kościół prawosławny w Czarnogórze z Rzymem, a nawet „sekularyzacyjną reformację klasycznego prawosławia”, która miała być udziałem wpisanego – jak chciał ideolog – w obręb zachodnio-środiemnomorskiego (nie zaś bizantyjsko-lewantyńskiego) modelu kultury *crnogoroslavlja* (M. Popović, *Reformatorski i etički racionalni duh crnogorskog pravoslavlja*, 1998). W argumentacji na rzecz odmienności owej „elitarnej wiary”, skoncentrowanej na pierwiastkach odległych od bizantyjskich korzeni, a niedostępnej wyznawcom serbskiego upolitycznionego i „antyeuropejskiego” świętosawia, jej zwolennicy podkreślać będą inne jeszcze elementy różnicujące: odmienny ustrój wewnętrzny Cerkwi czarnogórskiej, istnienie swoistej teokracji (metropolici, patriarchowie jako władcy świeccy), tolerancyjność prawosławia czarnogórskiego ukształtowanego w państwie wielowyznaniowym czy istotne dla kształtu wyznania związki z Zachodem. Wśród podejmowanych wysiłków na rzecz umocnienia *crnogoroslavlja* najważniejsze

staną się próby przeciwstawienia wielowiekowej „sawizacji” (chodzi o ponoć narzucony Czarnogórcom kult św. Sawy) czarnogórskiej przestrzeni duchowej – jej „petryzację” (przy czym ukuty od imienia św. Piotra (Petara) Cetińskiego termin *petrosavlje* nie wydaje się właściwym odpowiednikiem – przeciwwagą dla serbskiego upolitycznionego *svetosavlja*). Strategię kodyfikacji narodowego oblicza prawosławia wyznaczają przy tym nie tylko próby zestawiania toposów „założycieli i ojców”: narodu serbskiego – św. Sawy i „ojca czarnogórskiego państwa”, reformatora czarnogórskiej (autokefalicznej) Cerkwi i kodyfikatora prawodawcy – św. Piotra Cetińskiego, ale także instrumentalizowane na potrzeby każdej ze skonfliktowanych w Czarnogórze Cerkwi (serbskiej i uznawanej za „heretycką” – czarnogórskiej) kultury świętych. Nie ulega przy tym wątpliwości, że wszelkie podejmowane przez zwolenników CCP wysiłki na rzecz umocnienia *crnogoroslavlja* i usamodzielnienia się „odrodzonego” narodowego Kościoła wpisane są w obręb doraźnej polityki wciąż zmagającego się z problemem swojej autoidentyfikacji od nie tak dawna niezależnego państwa.

*Dr Sekula Drljević. Ličnost – Djelo – Vrijeme, Zbornik radova DANU, „Doclea” (posebno izdanje), Budva 2011; Nedeljković S., Čast, krv i suze. Ogledi iz antropologije etniciteta i nacionalizma, Beograd, 2007; Popović M., Reformatorski i etički racionalni duh crnogorskog pravoslavlja, 1998.*

*Dorota Gil*